

DEJAVNIKI ODNOSA MED UČITELJEM IN UČENCI V OSNOVNI ŠOLI¹ / mag. Magda Slokar Čevdek,

OŠ Solkan

Medosebni odnosi na delovnem mestu so ključni dejavnik uspešnega delovanja vsakega podjetja ali ustanove, torej tudi šole. Šola so ljudje in način, kako ti ljudje ravnaajo drug z drugim. Kakovost medosebnih odnosov neposredno vpliva na počutje posameznika in skupine v šoli, na motiviranost, ustvarjalnost in sodelovanje. Proučevanje dejavnikov, ki vplivajo na oblikovanje kvalitetnega odnosa med učitelji in učenci, je bistvenega pomena, saj kvaliteten odnos izboljšuje učno uspešnost, dviguje kakovost vzgojno-izobraževalnega dela ter zagotavlja boljšo šolsko klimo, s tem pa zmanjšuje stres in omogoča boljše počutje udeležencev izobraževanja.

Rezultati raziskave (Slokar Čevdek 2010) so pokazali, da lahko učitelj preko odprtega komuniciranja, uporabe humorja, s svojimi IKT-kompetencami in samospoštovanjem ter z empatijo gradi kakovosten odnos z učenci.

NAMEN RAZISKAVE

Z raziskavo smo želeli ugotoviti, kateri dejavniki so povezani s kakovostjo odnosa med učiteljem in učenci. Pregled strokovne literature je razkril, da je odnos med učiteljem in učenci v slovenskih šolah, zlasti osnovnih, sorazmeroma slabo raziskan, raziskave z vidika učiteljev pa nismo zasledili. Namen raziskave je bil poiskati osnove za izboljšanje kvalitete odnosa med učiteljem in učenci z vidika učiteljev, zato smo raziskovali, kako učitelji ocenjujejo kvaliteto lastnega odnosa z učenci, svoje samospoštovanje, svojo sposobnost empatije, lasten smisel za humor, svoje vključevanje IKT v pouk, lastno dodatno strokovno izpopolnjevanje ter svojo uspešnost pri komunikaciji. S poznavanjem odnosa med učitelji in učenci in dejavnikov le-tega lahko postavimo osnove za kvalitetnejše vzgojno-izobraževalno delo in dobro počutje subjektov vzgojno-izobraževalnega procesa.

DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA KAKOVOST ODNOSA MED UČITELJEM IN UČENCI

V strokovni literaturi je zaslediti številne dejavnike, ki so povezani z odnosom med učiteljem in učenci, vendar več raziskav proučuje ta odnos z vidika učencev, zato smo se odločili raziskati dejavnike tega odnosa z vidika učitelja. Izhajali smo iz besed Cemičeve (1998), da če želimo biti uspešni in humani pedagogi z željo po optimalnem dosežku, ni dovolj biti pozoren le na razvijanje

sposobnosti, temveč moramo zadovoljiti tudi čustvene in socialne potrebe in zmožnosti vseh udeležencev; ter iz Pečjakove in Koširjeve (2008), ki pišeta o dejavnikih odnosa med učiteljem in učenci in pravita, da novejša raziskava kažejo, da učitelj z nekaterimi svojimi osebnimi lastnostmi pomembno vpliva na prijetno razredno ozračje in ustvarjalnost učencev. Ker je spekter dejavnikov odnosa med učiteljem in učenci zelo širok, smo se omejili na šest dejavnikov: učiteljevo samospoštovanje, empatijo, vključevanje humorja v delo, medsebojno komunikacijo, dodatno strokovno izpopolnjevanje učitelja in učiteljeve IKT-kompetence.

Samospoštovanje

Učitelji, ki so srečni in ponosni na to, kdo so, imajo notranji občutek lastne vrednosti in samospoštovanja (Sims 1999). Rogers (2000; po Pušnik 2001) navaja, da se učitelji z visokim samospoštovanjem počutijo bolje in delajo bolje, imajo občutek pripadnosti kolektivu, občutek varnosti in pozitivne identitete. Adlešičeva (2000) meni, da učiteljeva samopodoba vpliva na njegovo in učenčevo vedenje in na sposobnost izgradnje medsebojnih odnosov, stil poučevanja ter na njihove zaznave in pričakovanja. Avtorica (2000) trdi, da so učinkoviti učitelji tisti z visokim samospoštovanjem, ki imajo pozitivno samopodobo in akademske dosežke. Poudarja, da so učitelji, ki sprejemajo sebe, sprejemljivejši tudi za druge.

Učiteljeva samopodoba vpliva na njegovo in učenčevo vedenje in na sposobnost izgradnje medsebojnih odnosov, stil poučevanja ter na njihove zaznave in pričakovanja.

Empatija

Brataničeva (1991) meni, da je sposobnost empatije v tesni povezavi z uspešnostjo vzgojnega delovanja in da mora imeti dober učitelj razvito sposobnost empatije. Otroku se bo

učitelj lahko približal, če bo osebno dovolj občutljiv in če bo pripravljen dojemati njegov svet tako, kot ga vidi in čuti otrok – skratka, če bo zmožen empatije (Skalar 1997). Če zna učitelj prisluhni otroku in se vživeti v njegov svet, potem ga bodo otroci sprejeli kot velikega človeka, iskali njegove nasvete in mu sledili pri iskanju znanja (Kovač 2008). Nicklas (1981; po Črčinovič Rozman 1999) pa trdi, da v šoli manjka emocionalne tenkočutnosti učiteljev in učencev na področju medsebojnih odnosov.

Otroku se bo učitelj lahko približal, če bo osebno dovolj občutljiv in če bo pripravljen dojemati njegov svet tako, kot ga vidi in čuti otrok

Če zna učitelj prisluhni otroku in se vživeti v njegov svet, potem ga bodo otroci sprejeli kot velikega človeka, iskali njegove nasvete in mu sledili pri iskanju znanja.

Uporaba humorja

Humor je pomembna sestavina človekovega življenja. Uspešnost in kakovost vzgojno-izobraževalnega procesa sta odvisni od mnogih dejavnikov, med drugim tudi od nekaterih učiteljevih lastnosti, med katerimi je pomemben smisel za humor, ki vpliva na dobro počutje otrok v šoli in od tega sta gotovo odvisna učinkovitost in napredovanje učencev (Vidmar Kurent 2004). Humor je eno najmočnejših orodij za poučevanje in učenje: ustvarja bolj pozitivno učno okolje (Gorham in Christophel 1990; Stuart in Rosenfeld 1994; Berk 1998; Hill 1988), zmanjšuje napetost in sprošča (Loomax in Moosavi 1998; Huss, 2008), zmanjšuje stres in konflikte (Korobkin 1989; Huss 2008; Kaplan in Pascoe 1977; Berk 1996, 1998; Burkhart 1998), spodbuja komunikacijo (Kaplan in Pascoe 1977; Berk 1996, 1998; Burkhart 1998; Hill 1988), učenčevo

¹Članek je nadaljevanje prispevka 'Odnos med učiteljem in učenci', objavljenega v novembrski številki Didakta (l. 22, št. 167) na str. 2-5 (op. ur.).

ustvarjalnost in pozornost (Korobkin 1989; Bryant in Zillman 1988), zanimanje za vsebino in povečuje razumevanje (Huss 2008; Berk 1998; Hill 1988). Uporaba humorja je tudi kot možno sredstvo za izboljšanje medosebnih odnosov (Sidey 1994).

Komunikacija

Po besedah Brataničeve (1991) je ključ vzgoje medsebojna komunikacija. Tudi Brajša (1993) zagotavlja, da je osnovni inštrument vzgoje in izobraževanja pogovor. Učitelji morajo imeti za učinkovito opravljanje svojega dela dobro razvite komunikacijske spretnosti; lahko bi rekli celo, da morajo obvladati osnovne svetovalne spretnosti (Kottler in Kottler 2001). H kakovostnemu komuniciranju z učenci učitelj pripomore z iskrenim odnosom (Brajša 1993), usklajenostjo med verbalno in neverbalno komunikacijo (Pečjak in Košir, 2002), s tem, da učenca sprejema takšnega, kakršen je, izhaja iz učenca, ga posluša (Jarc Šerenac 2001), se izogiba nasvetom in krepi učenčeve zmožnosti samostojnega reševanja problema. Bistvenega pomena za medsebojni odnos je, kako znamo poslušati drugega in kako se odzivamo nanj (Lamovec 1993).

Ključ vzgoje je medsebojna komunikacija – osnovni inštrument vzgoje in izobraževanja je pogovor.

Dodatno strokovno izpopolnjevanje

V obdobju burnih sprememb, ko se učitelj srečuje z vrsto novih nalog in izzivov, tako zaradi vse večje raznolikosti učencev kot tudi zaradi družbenih procesov in tehnoloških inovacij, se mora nenehno strokovno izpopolnjevati. Poklicna izobrazba, pridobljena z diplomom, ni več dovolj. Kvalitetnejši pouk lahko izvaja predvsem dovolj usposobljen učitelj, ki s strokovnim izpopolnjevanjem pridobljeno znanje prenaša tudi v prakso, saj je tudi on tisti, ki usposablja bodoče kadre. Učitelji so postavljeni pred izziv, kako vzpostaviti in ohraniti odnos z učenci, saj vsaka generacija učencev odraža v novem okolju informacij in vzorcev medosebnih odnosov. Učiteljeva usposobljenost ni nekaj, kar lahko učitelj na neki točki svoje kariere doseže in ohranja do konca svoje delovne dobe, pač pa se mora nenehno strokovno usposablјati in kritično razmišljati o svojem delu (Kyriacou 2010). Rešitev je v kontinuiranem vseživljenjskem izobraževanju, torej učeča se organizacija.

IKT-kompetence učiteljev

Računalnik in internet sta postala učna pripomočka, ki ju mora dober učitelj nujno vključevati v pouk. To pa zmore in zna le e-kompetenten učitelj. Po navedbah Tomažinove in Gradišarja (2002) so v razvitih državah ugotovili, da je uporaba IKT v izobraževalnem sistemu pomemben element njegove kakovosti. Učitelj, ki želi pri poučevanju uporabljati IKT, pa potrebuje določeno mero IKT-kompetenc. Nasproti temu postavimo ugotovitve raziskave TIMSS 2007, da prepogosta uporaba računalnikov pri pouku naravoslovnih predmetov ne vpliva pozitivno na dosežke učencev, in spoznanje organizacije European Schoolnet (2006), da ima IKT pozitiven učinek na dosežke učencev v osnovnih šolah, npr. pri maternem jeziku, medtem ko nima nobenega učinka pri matematiki (Brečko in Vehover 2008).

Po raziskavi TIMSS 2007 prepogosta uporaba računalnikov pri pouku naravoslovnih predmetov ne vpliva pozitivno na dosežke učencev.

Glede na ugotovitve organizacije European Schoolnet (2006) ima IKT pozitiven učinek na dosežke učencev v osnovnih šolah npr. pri maternem jeziku, medtem ko nima nobenega učinka pri matematiki.

METODOLOGIJA

Vzorec

Raziskava je potekala maja in junija 2009 na vzorcu 205 naključno izbranih predmetnih učiteljev (15,6 % moških, 84,4 % žensk) različnih osnovnih šol. Za anketiranje predmetnih učiteljev, ne pa tudi razrednih, smo se odločili zaradi tega, da zožimo starostni interval učencev, s katerimi so anketiranci v interakciji, z anketiranjem učiteljev različnih osnovnih šol pa smo minimizirali vpliv vodstva šole, odnosov med sodelavci ter drugih specifičnih dejavnikov posameznikovega okolja na rezultate. Povprečna starost anketirancev je bila okrog 42 let (najmlajši sodelujoč/a učitelj/ica je bil/a star/a 25 let, najstarejši/a pa 61 let.) Več kot polovica oseb (51,2 %) je imela univerzitetno izobrazbo, tri osebe magisterij, preostali pa višješolsko ali visokošolsko izobrazbo. Povprečna delovna doba oseb iz vzorca je bila skoraj 18 let, od tega 17 let v vzgoji in izobraževanju.

Instrumenti in postopki

Za zbiranje podatkov smo uporabili vprašalnik s petstopenjsko ocenjevalno lestvico Likertovega tipa, ki je obsegal naslednja področja: demografske podatke, merjenje izobraževanja učiteljev, merjenje IKT-kompetenc (splošnih in pedagoških), merjenje samospoštovanja, merjenje empatije, merjenje uporabe humorja in merjenje komunikacijskih spretnosti ter merjenje kakovosti odnosa, ki ga ima učitelj z učenci. Za merjenje kakovosti odnosa med učiteljem in učenci smo uporabili dve različni lestvici, ki smo ju poimenovali kvaliteta¹ odnosa in bližina odnosa. Izkazalo se je, da so vse lestvice notranje konsistentne, kar je razvidno iz Cronbachovih koeficientov alfa za posamezne lestvice, ki so bile med 0,60 in 0,93. Podatke smo zbrali tako, da smo na različne osnovne šole posredovali spletni anketni vprašalnik zaprtega tipa ali anketni vprašalnik v papirnati obliki, glede na želje posameznih anketirancev. Učiteljem, ki so sodelovali v raziskavi, je bila zagotovljena anonimnost. Za statistično analizo podatkov smo uporabili programski paket SPSS. Uporabili smo metode opisne statistike, korelacijske analize, analize variance in regresijske analize.

REZULTATI RAZISKAVE

V raziskavi sodelujoči učitelji menijo, da imajo z učenci dobre odnose. Večina vprašanih izkazuje visoko stopnjo samospoštovanja, ima dobro razvite komunikacijske veščine, so srednje empatični, imajo srednje razvito IKT-kompetenco, se dodatno strokovno izpopolnjujejo in se zavedajo pomena vključevanja humorja v delo. Med moškimi in ženskami smo dokazali statistično pomembne razlike pri dodatnem strokovnem izobraževanju, v komunikacijskih spretnostih ter pri empatiji in njenih faktorjih: zavzemanju perspektive, domišljiji in empatičnem zanimanju. Ugotovili smo, da imajo ženske boljše komunikacijske spretnosti, so bolj empatične in imajo z učenci kakovostnejše odnose.

Pomen spola in delovnih izkušenj

Raziskava je pokazala, da delovna doba učiteljev ni povezana s kvaliteto odnosov z učenci. Ta ugotovitev nas preseneča. Omenjeni rezultati tako ne podpirajo teoretičnih izhodišč, da učitelji z več »kilometrini«¹ bolj

¹Kljub temu da sta »kakovost«¹ in »kvaliteta«¹ sicer istopomenki, v tem prispevku uporabljamo »kakovost«¹ kot skupni pojem, ki vključuje tako »kvaliteto«¹ kot »bližino«¹ odnosa.

poznajo psihologijo učencev in bolj vedo, kako z njimi ravnati (Scarlette idr. 2007) ter da je odnos med učitelji in učenci povezan z dolžino učiteljevih pedagoških izkušenj (Yee 1966). Iz teoretičnih ugotovitev (Pečjak in Košir 2002) izhaja, da učitelji vzpostavljajo manj konfliktno odnose z dekleti kot s fanti ter da se učiteljice bolje razumejo z dekleti, učitelji pa s fanti (Rains 1970), da fantje v glavnem dobijo več pozornosti kot dekleta, vendar učitelji posvečajo več pozornosti dekletom, medtem ko učiteljice fantom (Einarsson in Granström 2002). Temu lahko dodamo še ugotovitev v okviru vzorca naše raziskave, da spol učitelja pomembno vpliva na kakovost odnosa med učiteljem in učenci. Učiteljice imajo z učenci boljše odnose kot učitelji.

Pomen dodatnega strokovnega izpopolnjevanja

Preseneča nas, da ni bila potrjena predpostavka, da med kakovostjo učiteljevega odnosa z učenci in njegovim dodatnim strokovnim izpopolnjevanjem obstaja medsebojna povezanost. Ob Kyriacouvem (2010) teoretičnem izhodišču da učitelji z nenehnim strokovnim usposabljanjem gradijo in ohranjajo kakovost odnosa z učenci, se nam odpira vprašanje, na kakšen način si potem učitelji pridobijo znanja in izkušnje, s pomočjo katerih spreminjajo svoj odnos do učencev. Vsekakor pa lahko trdimo, da dodatno strokovno izpopolnjevanje posredno vpliva na kakovost odnosa med učiteljem in učenci, saj so rezultati pokazali statistično pomembno pozitivno povezanost med številom dni dodatnega strokovnega izpopolnjevanja v zadnjih 12 mesecih in komunikacijskimi spretnostmi ter med povprečnim številom dni dodatnega strokovnega izpopolnjevanja v šolskem letu in pedagoško IKT-kompetenco. Med komunikacijskimi spretnostmi in pedagoško IKT-kompetenco pa se je izkazala močna pozitivna povezanost tako s kvaliteto kot z bližino odnosa. Zanimiva pa je tudi ugotovitev, da je regresijska analiza pokazala, da je stopnja izobrazbe ena izmed petih spremenljivk, ki imajo vpliv na bližino odnosa. To pomeni, da učitelji, ki imajo višjo stopnjo izobrazbe, imajo z učenci »bližji« odnos. To kaže na velik pomen podiplomskega izobraževanja učiteljev, ki pa ga sedanja šolska zakonodaja premalo podpira.

Pomen IKT-kompetenc

Iz rezultatov raziskave izhaja, da med IKT-kompetenco učitelja in kakovostjo njegovega

odnosa z učenci obstaja pozitivna povezanost ter da imajo mlajši učitelji bolj razvito kompetenco za uporabo IKT pri pouku. Tako sta se potrdili trditvi, da je uporaba IKT ena izmed ključnih prioritet pri razvoju izobraževalnega sistema (Brečko in Vehover 2008) ter da je uporaba IKT v izobraževalnem sistemu pomemben element kakovosti le-tega (Tomažin in Gradišar 2002). Čeprav uporaba IKT vedno ne pripomore k boljšim dosežkom učencev (Brečko in Vehover 2008), iz dobljenih rezultatov vidimo, da pripomore h kakovostnejšim odnosom med učiteljem in učenci.

Pomen samospoštovanja

Rezultati so potrdili velik pomen učiteljevega samospoštovanja, saj kažejo pomembno pozitivno povezanost učiteljevega samospoštovanja s kakovostjo njegovega odnosa z učenci. Z raziskavo smo potrdili, kar trdi tudi Adlešičeva (2000), da ima učitelj z višjo stopnjo samospoštovanja bolj kvalitetne odnose z učenci. Če mnenju strokovnjakov dodamo še našo ugotovitev o povezanosti učiteljevega samospoštovanja s kakovostjo odnosov z učenci, se potrdi eno izmed desetih priporočil *The Learning Teacher Network* (2006), da je potrebno raziskati samospoštovanje učiteljev, vodilnih in delavcev. Če izhajamo iz Rogersovega (1965; po Kobal 2000) spoznanja, da se učitelji z višjo stopnjo samospoštovanja počutijo in delajo bolje, ter imajo občutek varnosti, pripadnosti kolektivu in pozitivne identitete, lahko še toliko bolj goreče zagovarjamo krepitev samospoštovanja učiteljev. Učitelj, ki zna spoštovati sebe in ceniti svoje delo, bo bolj spoštoval tudi učence.

Pomen uporabe humorja

Loomax in Moosavi (1998) poudarjata, da uporaba humorja v razredu izboljšuje medsebojni odnos med učiteljem in učencem. To potrjujejo tudi naši rezultati, saj se je izkazalo, da imajo učenci boljše odnose z učitelji, ki so zabavni in se radi šalijo ter v svoje delo vključujejo humor. Humor zmoro ustvariti pozitivno učno okolje, zmanjšuje tako učiteljev kot tudi učencev stres ter zboljšuje komunikacijo med učenci in učitelji. Izkazal se je velik pomen uporabe humorja pri medsebojni komunikaciji med učitelji in učenci, pri učiteljevi empatiji, njegovem samospoštovanju in IKT-kompetenci ter pri kakovosti odnosa med učiteljem in učenci. Na osnovi tega lahko trdimo, da učitelji, ki pri pouku uporabljajo humor, boljše komunicirajo z učenci, so bolj

empatični, imajo višje samospoštovanje, bolj razvite IKT-kompetence ter imajo z učenci boljše odnose.

Pomen komunikacijskih spretnosti

Odnosi med učiteljem in učenci se vzpostavljajo skozi komunikacijo. Rezultati naše raziskave so potrdili, da med komunikacijskimi spretnostmi ter kakovostjo odnosa med učiteljem in učenci obstaja statistično pomembna pozitivna povezanost. Tisti učitelji, ki z učenci boljše komunicirajo, imajo z njimi boljše odnose. Rezultati regresijske analize so pokazali, da so komunikacijske spretnosti daleč najpomembnejši dejavnik z vidika kakovosti odnosa med učiteljem in učenci. Pokazali so tudi povezanost komunikacijskih spretnosti z ostalimi obravnavanimi spremenljivkami: uporabo humorja, empatijo, samospoštovanjem in pedagoško IKT-kompetenco. Iz povedanega sledi, da pomeni usvojitve komunikacijskih spretnosti tudi višje samospoštovanje učitelja, boljše IKT-kompetence, več uporabe humorja ter bolj empatičen odnos in posredno preko tega tudi bolj kakovosten odnos z učenci.

Čačinovič Vogrinčeva (2008) pravi, da je pri učenju pomemben predvsem odnos – to omogoča pogovor, v katerem se zgodi vse: da se poslušamo, slišimo, si odgovorimo. Ni nekaj, kar že samo po sebi je. Odlično znamo govoriti otroku, govoriti z *otrokom* pa je nujna nova dragocena izkušnja.

Pomen empatije

Pomembno vlogo v odnosih z učenci odigra tudi empatija. Rezultati raziskave potrjujejo teoretično izhodišče Brataničeve (1991), da je empatija neobhodno potrebna pri vzgojno-izobraževalnem delu in je pomemben dejavnik, od katerega je odvisna kvaliteta medsebojnega odnosa. Pokazali so pozitivno povezanost učiteljeve empatije s kakovostjo njegovega odnosa z učenci. Lahko se pridružimo trditvi Skalarjeve (1997), da se od učitelja pričakuje zmožnost doživljanja empatije, in besedam Črčinovič Rozmanove (1999), da je empatija ena izmed niti, iz katerih je stkana nevidna interakcija med učiteljem in učenci.

Raziskovali smo tudi povezanost posameznih elementov empatije s kakovostjo odnosa med učiteljem in učenci. Naši rezultati so pritrtili ugotovitvam Davisa (1983; po Lamovec 1988), saj se je izkazalo, da učitelj je z višjo mero zavzemanja perspektive z učenci v boljših

odnosih. Potrdili sta se tudi hipotezi, da sta empatično zanimanje za učenca in kakovost odnosa med učiteljem in učenci v pozitivni odvisnosti ter da sta osebna prizadetost učitelja in kakovost njegovega odnosa z učenci v negativni odvisnosti. Rezultati se ujemajo z ugotovitvami Davisa (1983; po Lamovec 1988), da je osebna prizadetost povezana z manjšo kakovostjo v medsebojnih odnosih ter da se empatično zanimanje povezuje z večjo emocionalno odzivnostjo in pripravljenostjo za pomoč. Torej lahko zaključimo: Učitelj, ki goji do učencev naklonjenost in je sočuten do učencev v težavah (empatično zanimanje), ima z njimi boljši odnos, medtem ko je njegova osebna prizadetost (občutki anksioznosti in nelagodnosti v kriznih situacijah) zagotovo vzrok njegovih slabših odnosov z učenci.

V nasprotju z ugotovitvami Davisa (1983; po Lamovec 1988) pa so naši rezultati pokazali, da med učiteljevo stopnjo domišljije in kakovostjo njegovega odnosa z učenci obstaja pozitivna povezanost in ne negativna, kot smo predpostavljali. Morda bi si to lahko razložili s tem, da se učitelj z močno domišljijo zna vživeti v učenca in ne le v čustva in dejanja namišljenih oseb v knjigah, filmih in podobno.

Če povzamemo: učitelji, ki imajo več komunikacijskih veščin, višjo mero empatije, več samospoštovanja ter več IKT-kompetenc in uporabljajo več humorja pri delu z učenci, imajo tudi bolj kvalitetne odnose z njimi. Vsi obravnavani dejavniki pa so v medsebojni odvisnosti, zato lahko predvidevamo, da pomeni izboljšanje vrednosti vsakega izmed njih tudi dvig kakovosti vseh, torej tudi odnosa med učitelji in učenci. Seveda pa moramo biti pri tem predvidevanju previdni, saj naši rezultati kažejo povezanosti med spremenljivkami, ne pa njihovih vzročno-posledičnih odnosov.

SKLEPI

Kakovost odnosa med učitelji in učenci lahko izboljšamo na različne načine, pri tem pa je pomembno sodelovanje vseh subjektov vzgojno-izobraževalnega procesa. Rezultati raziskave opozarjajo na pomembnost medsebojnih odnosov, povezanosti z učiteljevim samospoštovanjem, njegovimi IKT-kompetencami, empatijo, njegovimi komunikacijskimi spretnostmi in vključevanjem humorja v delo. To zavedanje mora postati sestavni del vodenja in upravljanja šole. Z zgledno

komunikacijo vodstva šole do zaposlenih se razvija pozitivna kultura odnosov, ki jo nato učitelj prenaša v svoj odnos z učenci. Šolski management lahko s svojo politiko vodenja oblikuje pozitivno organizacijsko klimo, ki ima lahko daljnosežne posledice. Med učitelji je treba razvijati čut pripadnosti in zavest »delajmo dobro, da bo naša šola boljša«. Lepa beseda, topel nasmeh in priznanje za dobro opravljeno delo lahko premagajo marsikatero težavo. Ravnatelj kot dober manager z jasno vizijo širi kult pripadnosti svoji šoli, krepi organizacijsko kulturo šole ter vlaga v znanje svojih delavcev.

Proučevane dejavnike si učitelji lahko tudi pridobijo, zato naj vodstvo šol vlaga v človeške vire, naj spodbuja izobraževanje in samoizobraževanje učiteljev. Z izobraževanjem bo učitelj razvil tudi IKT-kompetence in komunikacijske spretnosti. Posredno se mu bo dvignilo samospoštovanje, sposobnost uporabe humorja in empatija, torej izboljšala kakovost odnosa z učenci. V zadnjih letih se je kar nekaj naredilo za izboljšanje komunikacijskih spretnosti učitelja. Mogoče bi bilo smiselno organizirati v šolah tudi predavanja in delavnice za boljše medsebojne odnose ter več simpozijev in kongresov za učitelje, predvsem o humorju na delovnem mestu, o empatiji in samospoštovanju. Empatične učitelje, učitelje z visoko mero samospoštovanja, IKT-kompetenc, učitelje s smislom za humor in komunikacijskimi spretnostmi lahko vodstvo šol pridobi tudi z ustrezno kadrovsko politiko.

Ne moremo pa pričakovati vsega od vodstev šol – največje spremembe lahko naredi učitelj sam, s tem da spremeni sebe v odnosu do učencev. Če se opremo na rezultate naše študije, je učitelj tisti, ki lahko bistveno pripomore k kakovosti svojega odnosa z učenci. Namesto da učitelj razmišlja, kaj lahko spremeni pri učencih, lahko začne delati na sebi. V svoje delo naj začne vključevati več humorja, se poskuša vživeti v učenca, začne spoštovati samega sebe in ceniti svoje delo, skuša razviti svoje komunikacijske veščine in pridobiti IKT-kompetence. Na takšen način bo imel vsekakor bolj kakovostne odnose z učenci.

Največje spremembe lahko naredi učitelj sam, s tem da spremeni sebe v odnosu do učencev.

V svoje delo naj začne vključevati več humorja, se poskuša vživeti v učenca, začne spoštovati samega sebe in ceniti svoje delo, skuša razviti svoje komunikacijske veščine in pridobiti IKT-kompetence.

Učitelj naj najprej samokritično razmisli, kje so njegove šibke točke. Naslednji korak, ki ga mora narediti, je delo na sebi. Iz izida raziskave je razvidno, da učitelji menijo, da imajo v veliki meri razvite komunikacijske spretnosti. Tisti pa, ki čutijo primanjkljaj na tem področju, naj začnejo graditi prav tu. Učitelj naj v odnosu z učenci:

- ▶ Vodi komunikacijo v smeri da sta zadovoljna tako učitelj kot učenec, aktivno poslušata, ima pozitivno prepričanje in mišljenje tako o sebi kakor o drugih in se zaveda velikega pomena neverbalne komunikacije,
- ▶ razvija svoje komunikacijske veščine, saj so le-te med obravnavanimi najbolj povezane s kakovostjo odnosa med učiteljem in učenci,
- ▶ izkoristi možnosti IKT-tehnologije za komunikacijo z učenci,
- ▶ poskuša najti pravo pot med napisanimi šolskimi zakoni in nenapisanimi zakoni mladosti.

Ker se je v raziskavi izkazalo, da je učiteljeva IKT-kompetenca povezana s kvaliteto njegovih odnosov z učenci, je potrebno dati še večji poudarek njenemu sistematičnemu razvijanju. Rezultati raziskave kažejo tudi, da čutijo učitelji največji primanjkljaj na področju empatije. S študijem strokovne literature lahko učitelj pridobi potrebna znanja za empatičen odnos do učencev. Empatijo lahko razvija tudi preko usvajanja komunikacijskih sposobnosti, saj se je v raziskavi potrdila pozitivna statistična odvisnost med komunikacijskimi spretnostmi in empatijo. Ugotovitve raziskave spodbujajo tudi k zavedanju o pomembnosti samospoštovanja za kakovosten odnos med učitelji in učenci.

Učitelj naj pri sebi načrtno išče svoja močna področja, poišče naj svoje dobre lastnosti in razmišlja o stvareh, na katere je lahko ponosen. Ob zavedanju, da je naredil vse, kar je v njegovi moči, ter da uspehi niso odvisni zgolj od njega, naj ceni svoje lastno delo. O svojih uspehih naj tudi spregovori. Usvojitve IKT-kompetenc in komunikacijskih spretnosti ter uporaba humorja pri delu mu bo dvignila

samospoštovanje, saj se je v raziskavi izkazala med omenjenimi spremenljivkami in samospoštovanjem pozitivna povezanost. In ne nazadnje so rezultati raziskave potrdili, da je uporaba humorja tisti dejavnik, ki je takoj za komunikacijskimi spretnostmi najbolj intenzivno povezan s kakovostjo odnosa. V raziskavo vključeni učitelji so bili mnenja, da humorja ne vključujejo v delo v veliki meri, da pa je uporaba humorja eden najboljših načinov za ohranjanje pozornosti učencev. Pri tem mora učitelj upoštevati nekaj preprostih pravil: v razredu naj uporablja humor za ustvarjanje pozitivnega okolja, spozna naj svoje učence, humor naj uporabi ob pravem času, vključuje ves razred in skrbi, da se ne izgubi vsebina.

Učitelj naj pri sebi načrtno išče svoja močna področja, poišče naj svoje dobre lastnosti in razmišlja o stvareh, na katere je lahko ponosen.

Ob zavedanju, da je naredil vse, kar je v njegovi moči, ter da uspehi niso odvisni zgolj od njega, naj ceni svoje lastno delo. O svojih uspehih naj tudi spregovori.

Na osnovi rezultatov raziskave lahko zaključimo, da so z odnosom med učiteljem in učenci povezani različni dejavniki, ki se med seboj prepletajo. Odnosi med učiteljem in učenci so povezani z osebnostnimi lastnostmi učitelja in njegovimi sposobnostmi. V raziskavo seveda niso bile zajete vse osebne lastnosti in sposobnosti učitelja. Med obravnavanimi pa so empatija, komunikacijske spretnosti, vključevanje humorja v pouk, samospoštovanje učitelja in njegova IKT-kompetenca v največji meri povezani z odnosi med učiteljem in učenci. Obravnavanim dejavnikom pa bi jih lahko dodali še več in morda ugotovili vrsto ostalih segmentov, ki so pomembni pri medsebojnem odnosu učitelja in učencev.

Te ugotovitve so zlasti pomembne z vidika dobrih medsebojnih odnosov, zmanjševanja stresa na delovnem mestu, motiviranosti in dobrega zdravstvenega stanja zaposlenih in učencev, saj utrujenost pogosto ni posledica dela, ampak zaskrbljenosti, živčnosti in razburjenosti. Ob vsem pa učitelj ne sme pozabiti na skrb za svoje zdravje. Ob delu, izobraževanju in skrbi za kakovosten odnos

si mora vzeti čas tudi zase, za rekreacijo, hobije, družino in prijatelje.

Ugotovitve raziskave so zlasti pomembne z vidika dobrih medsebojnih odnosov, zmanjševanja stresa na delovnem mestu, motiviranosti in dobrega zdravstvenega stanja zaposlenih in učencev, saj utrujenost pogosto ni posledica dela, ampak zaskrbljenosti, živčnosti in razburjenosti.

Ob vsem pa učitelj ne sme pozabiti na skrb za svoje zdravje. Ob delu, izobraževanju in skrbi za kakovosten odnos si mora vzeti čas tudi zase, za rekreacijo, hobije, družino in prijatelje.

Literatura

- Adlešič, I. (2000). Pomembnost učiteljeve samopodobe za poučevanje, *Didakta*, 10 (54–55): 13–16.
- Berk, R. A. (1996). Student ratings of 10 strategies for using humor in college teaching, *Journal of Excellence in College Teaching*, 7: 71–92.
- Berk, R. A. (1998). *Professors are From Mars, Students are From Snickers*. Madison, WI: Mendota Press.
- Brajša, P. (1993). *Pedagoška komunikologija*. Ljubljana: Glotta Nova.
- Bratanič, M. (1991). *Mikropedagogija interakcijsko-komunikacijski aspekt odgoja*, Zagreb: Šolska knjiga.
- Brečko, N., B., Vehoter, V. (2008). *Informacijsko-komunikacijska tehnologija pri poučevanju in učenju v slovenskih šolah*, Ljubljana: pedagoški inštitut.
- Bryant, J., in Zillman, D. (1988). Using humor to promote learning in the classroom. *Journal of Children in Contemporary Study*, 20: 49–78.
- Burkhart, F. (1998). Healthful humor, *New York Times*, 14. april 1998: F7.
- Cemič, A. (1998). Trije pedagogi v bodočem 1. razredu osnovne šole, *Športna vzgoja v luči novih možnosti in zahtev*, Ljubljana: Zveza društev športnih pedagogov Slovenije, 43–45.
- Čačinovič Vogrinovič, G. (2008). Delovni odnos soustvarjanja v šoli (delovno gradivo konference v Brdu pri Kranju).
- Črčinovič Rozman, J. (1999). Vpliv pozitivnega ozračja v razredu na sprejemanje glasbe, *Pedagoška obzorja*, 14 (3/4): 160–170.
- Deset priporočil The Learning Teacher Network (»Mreže učečih učiteljev«) (Predstavljeno na konferenci v Ljubljani, maja 2006), dostopno na: http://www.o-vvodnika.lj.edus.si/COM_NOVO/Deset_priporocil.pdf (julij 2008).
- Einarsson, C., Granström, K. (2002). Gender-biased interaction in the classroom: The influence of gender and age in the relationship between teacher and pupil. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 46 (2): 117–127, dostopno na: <http://www.ingentaconnect.com/content/routledg/csje/2002/00000046/00000002/art00001>
- Gorham, J., & Christophel, D. M. (1990). The relationship of teachers' use of humor in the classroom to immediacy and student learning. *Communication Education*, 3: 46–62.
- Hill, D. J. (1988). *Humor in the Classroom: A Handbook for Teachers (and Other Entertainers!)*. Springfield, IL: Charles C. Thomas.
- Huss, J. (2008). The Attitudes of Middle School Teachers Toward the Use of Humor in Teaching (predavanje naletnem srečanju MWERA, Westin Great Southern Hotel, Columbus, Ohio, Oct 15, 2008), dostopno na: http://www.allacademic.com/meta/p273712_index.html (oktober 2009).
- Jarc Šarenac, N. (2001). Komunikacija v dijaškem domu. *Šolsko svetovalno delo*, 6, (1–2): 58–63.
- Kaplan, R. M., Pascoe, G. C. (1977). Humorous lectures and humorous examples: Some effects upon comprehension and retention. *Journal of Educational Psychology*, 69: 61–65.
- Kobal, D. (2000). *Temeljni vidiki samopodobe*, Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Korobkin, D. (1989). Humor in the classroom: Considerations and strategies. *College Teaching*, 36: 154–158.
- Kottler, J., A., Kottler, E. (2001). *Svetovalne spretnosti za vzgojitelje in učitelje*, Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.
- Kovač, T., Resman, M., Rajkovič, V. (2008). Kriteriji ocenjevanja kakovosti šol na podlagi ekspertnega modela: moč participacije učencev, *Sodobna pedagogika*, 59(2): 180–201.
- Kyriacou, C. (2010). Odnosi z učenci, *Vzgoja izobraževanje*, XLI (5): 45–54.
- Lamovec, T. (1988). *Priročnik za psihologijo motivacije in emocij*, Ljubljana: Filozofska fakulteta.

- Lamovec, T. (1993). *Spretnosti v medsebojnih odnosih*, Ljubljana: Produktivnost-Management consulting.
- Loomax, R. G., Moosavi, S. A. (1998). Using Humor to Teach Statistics (predavanje na letnem srečanju American Educational Research Association, San Diego, April 17, 1998), dostopno na: <http://www.bamaed.ua.edu/rlomax/LOMAX/HUMOR.HTM> (avgust 2009).
- Pečjak, S., Košir, K. (2002). *Poglavja iz pedagoške psihologije-izbrane teme*, dostopno na: <http://matejaskender.sportfolio.si/files/2007/03/13-did-sem.doc> (junij, 2008).
- Pečjak, S., Košir, K. (2008). *Poglavja iz pedagoške psihologije, izbrane teme*, Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Pušnik, M. (2001). Oblikovanje oddelčnih pravil, *Šolsko svetovalno delo*, 6 (3): 24-27.
- Rains, O., (1970). Eric EDO77649, dostopno na: http://eric.ed.gov/ERICWebPortal/custom/portlets/recordDetails/detailmini.jsp?_nfpb=true&_ERICExtSearch_SearchValue_0=ED077649&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=ED077649 (julij 2008).
- Scarlette C. Gordon, Myron H. Dembo, Hocevar, D. (2007). Do Teachers' own learning behaviors influence their classroom goal orientation and control ideology? *Teaching and Teacher Education*, 23, (1): 36-46, dostopno na: http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6VD8-4KPNKHK-1&_user=10&_rdoc=1&_fmt=&_orig=search&_sort=d&view=c&_acct=C000050221&_version=1&_urlVersion=0&_userid=10&md5=1bafbc282dfadb4f424fb94e8e11d722 (julij 2008).
- Sidey, H. (1994). A sense of humor is no joke, *Commencement address*, Iowa State University, Ames, IA.
- Sims, P. (1999). *Spodbujanje odličnosti: vsak otrok je lahko dober učenec*, Tržič: Učila.
- Skalar, M. (1997). *Pomen empatije za delo z mlajšimi učenci. Programska prenova naše osnovne in srednje šole. Kongres pedagoških delavcev Slovenije* (Zbornik prispevkov od 13. do 15. marca 1997). Ljubljana: Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije.
- Slokar Čevdek, M. (2010). *Dejavniki odnosa med učiteljem in učenci v osnovni šoli* (magistrsko delo), Univerza v Mariboru, Fakulteta za organizacijske vede v Kranju.
- Stuart, W.D., & Rosenfeld, L.B. (1994). Student perceptions of teacher humor and classroom climate, *Communication Research Reports*, 12: 192-199.
- TIMSS (2007). IEA, dostopno na: <http://www.iea.nl/timss2007.html> (januar 2009).
- Tomažin, M., Gradišar, M. (2002). Izobraževanje učiteljev za uporabo informacijskih in komunikacijskih tehnologij, *Organizacija*, 35 (8): 521- 525., dostopno na: <http://lopes1.fov.uni-mb.si/is2002/tomazin.pdf> (januar 2009).
- Vidmar Kuret, M. (2004). Humor v šoli, *Vzgoja*, 6(23): 27-28.
- Yee, Albert H (1966). *Factors involved in determining the relationship between teachers' and pupils' attitudes*, dostopno na: http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/custom/portlets/recordDetails/detailmini.jsp?_nfpb=true&_ERICExtSearch_SearchValue_0=ED010336&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=ED010336 (oktober 2009).

Brezplačna objava

podariMalico

Vsak dan se vedno več družin srečuje s težavami pri plačilu položnic. Med temi položnicami se velikokrat znajdejo tudi položnice za šolsko prehrano in šolske potrebščine. Čeprav se tega ne zavedamo, se to **dogaja tudi v našem lokalnem okolju.**

Dobrodelni projekt **podariMalico** na hiter, učinkovit in transparenten način **zmanjšuje ogroženost učencev in dijakov**, ki živijo v težkih materialnih razmerah.

Kako lahko pomagam tudi jaz?

Obišči spletno stran
www.podariMalico.si
poišči svojo šolo in doniraj za pomoč otrokom.

ALI

Pošlji SMS s ključno besedo
PODARI5 na **1919**
ter s tem daruj 5€ na skupen račun za pomoč otrokom v stiski.